

תקציר

מטרת המחקר הייתה למדוד באופן ישיר אמפתיה של מורים שהשתתפו בתרחיש סימולציה ייחודי שצולם מול שחקנים (שדימו תלמידים), בעזרת כלי מחקר תצפיתי מעולם הרפואה, תוך ביצוע התאמה לעולם החינוך. תוצאות מחקר זה עשויות להוביל למחקרים עתידיים נוספים שיקדמו את השימוש בכלים תצפיתיים לניתוח סרטוני סימולציה ולמידת אמפתיה בתחום החינוך.

מחקר זה השתמש במתודולוגיה של 'מערכת קידוד התקשורת האמפתית (ECCS", Bylund & Makoul, 2002) שהינה כלי תצפית תקף, שמשמש בתחום הרפואי ככלי למדידת אמפתיה של רופאים בזמן אינטראקציה עם מטופלים.

אמפתיה הינה היכולת לזהות רגשות וחויות של אדם אחר, כמו גם היכולת לראות את העולם מנקודת מבטו של האחר (Neumann et al., 2015). אמפתיה מרמזת על הכרה ושיתוף בחוויה הרגשית של אדם אחד ברגשותיו של מישהו אחר (Keen, 2007). אמפתיה של מורה, הינה יכולתו של המורה להביע דאגה ולהבין לעומק את נקודת המבט של תלמיד על מצב מסויים או מקרה ייחודי, וכוללת בתוכה אלמנטים קוגניטיביים ורגשיים כאחד (Tettegah & Anderson, 2007). אמפתיה יכולה להיחשב כ"יכולת לחזור למחשבתו של האחר ע"י הבנה עמוקה של התנועות הגופניות וההתנהגותיות" (זהבי ואוברגארד עמוד 10, 2012).

מורים יכולים לשפר או לחזק את כישורי האמפתיה שלהם באמצעות התנסויות המגבירות את המודעות העצמית, הקשבה, מודעות למשותף, וכבוד וסובלנות לאחר. בנוסף, שיפור של מודעות עצמית, התייחסות חיובית יותר לזולת, כישורי הקשבה טובים וכיבוד האחר חשובים מאוד בסיוע למורים בעלי מוטיבציה להפגין יכולות אמפתיות (Swan & Riley, 2015).

אמפתיה היא מבנה מורכב ורב גוני שחשוב מאוד ליחסים בין אישיים ולתפקוד חברתי באוכלוסיות שונות. מורכבות זו משפיעה גם על הגישות המשמשות כיום למדידת אמפתיה, שיכולות להיות מורכבת משאלונים בדיווח עצמי או ממדדי תצפית.

יתכן והסיבה לקיומן של שיטות כה רבות למדידת אמפתיה, נעוצה בעובדה שחוקרים רבים עדיין לא מצאו כלי אמין מספיק בכדי למדוד אותה. השיטה הנפוצה ביותר כיום למדידת אמפתיה היא באמצעות שאלונים לדיווח עצמי, שהינם יעילים ונוחים לשימוש (Yu & Kirk, 2009).

למרות השימוש הנרחב בשאלונים לדיווח עצמי, נמצאו בשיטות מדידה אילו חסרונות. לפי (2015),
(Demetriou et al, 2015) אמצעי דיווח עצמי הם דרך זולה ומהירה יחסית לאסוף נתונים רבים. עם זאת, אמצעים
אלה עשויים להיות חסרי אמינות עקב תגובה מוטה (Jeong et al., 2018). בזמן שהמשתמשים מגיבים לפריטי
שאלון שכזה, עשויים שלא לענות בכנות, במיוחד על שאלות רגישות או אישיות.
המחקר הנוכחי הציג שימוש בכלי מדידה תצפיתי שבחן אמפתיה של מורים. בהתאם לפרוטוקול השימוש
בכלי המדידה התצפיתי (ECCS), נצפו ונותחו שלושים סרטוני סימולציה שצולמו כולם ב"הל"ב" (המרכז
לסימולציה בחינוך באוניברסיטת בר-אילן), כשכל סרטון כלל תרחיש/קונפליקט ייחודי מבוסס סימולציה בין מורה
לתלמיד. המורים שצולמו במהלך סרטוני הסימולציה תמיד ייצגו את עצמם, בעוד ששחקנים שיחקו את תפקידי
התלמידים.

השימוש בכלי ה-ESSC מורכב משלושה שלבים: **השלב הראשון** כלל בחינת המהימנות בקרב החוקרים שצפו
בסרטוני הסימולציה (מהימנות בין-מקודדים), **השלב השני** כלל זיהוי וקידוד ההזדמנויות אמפתיות שהציגו
התלמידים למורים במהלך המפגשים ביניהם (הצהרות ברורות וישירות המבטאות את הרגשות, האתגרים או תחושת
ההתקדמות של התלמיד), ואילו **השלב השלישי** כלל קידוד של תגובות המורים לאותן הזדמנויות אמפתיות. תגובות
אלו של המורים סווגו לאחת משש רמות, הנעות בין 0 ל-5, כש-0 מסמל חוסר אמפתיה ואילו 5 מייצג אמפתיה
גבוהה.

במחקר זה, צוות של שני חוקרים פעלו לפי הנחיות כלי המדידה התצפיתי ה-ECCS, החוקרים צפו וקידדו את
תרחישי השיחות שצולמו בסרטוני הסימולציה, כשבכל סרטון צולם תרחיש סימולציה ייחודי בין מורה לתלמיד.
המורים במדגם (23 נשים, 7 גברים) היו כולם מורים בתיכון השתתפו בתרחיש קונפליקטואלי ייחודי מבוסס
סימולציה עם תלמיד, שאף צולם- והביעו הסכמה להשתתף במחקר. גיל המשתתפים נע בין 21 ל-40 שנים
(ממוצע=27), כולם בעלי תואר ראשון ובעלי פחות מעשר שנות ניסיון בהוראה.

תוך כדי הליך ההתאמה של כלי התצפית ה-ECC, לעולם החינוך נבחנו שתי שאלות מחקר: **הראשונה**
הייתה לקבוע האם מורים מגיבים יותר לקטגוריית הזדמנויות אמפתית ספציפית אותה הציעו התלמידים, ואילו שאלת
המחקר **השנייה** בחנה האם הייתה חלוקה שווה בין שלושת ההזדמנויות האמפתיות שהוצגו למורים.

בהליך הצפייה וניתוח 30 סרטוני הסימולציה, קודדו 180 הזדמנויות אמפתיות שניתנו ע"י התלמידים, ממוצע של בין 3 ל-11 הזדמנויות אמפתיות שונות בכל סרטון, שעליהם הגיבו המורים בהתייחסויות אמפתיות שדורגו בין 0-5.

במחקר, התקבלו ממצאים מובהקים שהצביעו על כך שרמת האמפתיה של המורים היא הגבוהה ביותר כאשר ההזדמנות האמפתית שהוצגה לפנייהם במהלך תרחישי הסימולציה הינה 'הצהרת התקדמות' Progress. "הצהרת התקדמות" הינה הצהרה שעצם אמירתה מצביעה על התפתחויות גופניות או פסיכו-חברתיות חיוביות, המתארות פנייה בכוון טוב וחיובי של השיחה בין המורה לתלמיד וכן נקודת מפנה חיובית של הדיון כולו. כשההזדמנות האמפתית Progress הופיעה, המורים הגיבו באופן יותר אמפתי תחת התחושה שחלה בשיחה תפנית חיובית. במקביל, התוצאות תמכו בהשערה שעלתה בשאלת המחקר השנייה; לפיה קיימת חלוקה שווה בשימוש בכל אחת משלושת סוגי ההזדמנויות האמפתיות השונות שהוצגו למורים על ידי התלמידים שהינם: רגש, התקדמות או אתגר (Emotion, Progress, or Challenge).

מחקר זה עשוי גם לשפוך אור על הפוטנציאל הגלום בסדנאות למידה התנסותית מבוססות סימולציה לפיתוח היכולת והמיומנויות להתמודד ולשפר את האמפתיה של מורים לתלמידיהם. טכניקות ניתוח תרחישים מצולמים, קידוד סרטונים, וכמובן לימוד ואבחון תרחישים שונים בכיתה שבהם ניתן לצפות שוב ושוב באופן דיגיטלי, יכולה גם לסייע בלימוד מעמיק של האמפתיה בתחום החינוך.

מחקר זה תורם לשלושה היבטים של חקר האמפתיה בעולם החינוך: בהיבט התיאורטי הוא מחזק את חשיבות האמפתיה בהוראה, בהיבט הפדגוגי הוא מצביע על חשיבות הכשרת המורים בתחום, ולבסוף בהיבט המתודולוגי, הוא עשוי להוביל למחקרים עתידיים נוספים שיקדמו את השימוש בכלים תצפיתיים לניתוח סרטוני סימולציה ולמידת אמפתיה בתחום החינוך.